މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް
މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ

٤ شَعْبَان ١٤٤٤ (24 ފެބްރުއަރީ 2023) ވާ ހުކުރު ދުވަހުގެ ޚުތުބާ

ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުން

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْكَرِيْمِ الرَّحْمٰنِ، مُكْرِمِ الْإِنْسَانِ، وَالْمُنْعِمِ عَلَيْهِ بِالسَّمْعِ وَالْبَصَرِ وَالْعَقْلِ وَالْجَنَانِ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، ذُو الْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُوْلُهُ، مَنْ وَصَفَهُ رَبُّهُ بِالرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ بِأَهْلِ الْإِيْمَانِ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِيْنَ الطَّاهِرِيْنَ، وَعَلَى صَحَابَتِهِ الْغُرِّ الْمَيَامِيْنَ، وَارْضَ عَنَّا مَعَهُمْ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ. عِبَادَ اللهِ! اِتَّقُوا اللهَ وَاخْشَوْهُ! قَالَ تَعَالَى: ﴿فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ﴾[1]

ޙަމްދު ހުރީ ރަޙްމާންވަންތަ ދީލަތިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިންސާނާއަށް އިވުމާއި، ފެނުމާއި، ވިސްނުމުގެ ނިޢުމަތް ދެއްވިއެވެ. الله ފިޔަވައި، ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމެއް ކުރެވޭ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި،

---

[1] الأعراف: ٣٥

އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކަކު ނުވާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބާ މުޙައްމަދުގެފާނަކީ، الله ގެ އަޅާ ކަމަށާއި، ރަސޫލާ ކަމަށް، އަޅު ހެކިވަމެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ، މުއުމިނުތަކުންނަށް އޯގާތެރި ސާހިބާއެވެ. ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޮ! އިބަ ރަސްކަލާނގެ ދާއިމީ ޞަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތް އެކަލޭގެފާނަށް ލައްވާނދޭވެ! މި ޞަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތުގައި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުބައިތުންނާއި، މިތުރު ޞަޙާބީން ޝާމިލު ކުރައްވާނދޭވެ!

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން މާތް الله އަށް ތަޤްވާވެރިވެ، އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅެއްގެ މާނަގައި ވެއެވެ. "ފަހެ، ތަޤްވާވެރިވެ، އަދި (އަމަލުތައް) އިޞްލާޙު ކޮށްފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއުރެންނީ، ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެވޭނެއެވެ.)[2]

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަޟްރަތުގައި ނަފްސަކީ، އެހެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ލިބިފައިނުވާފަދަ މަތިވެރި މަޤާމަކާއި، ޤަދަރެއް ލިބިފައިވާ އެއްޗެކެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެފާނު އަރިހުގައި ހުއްޓި ވަޑައިގެން ހުންނަވައި، ޠަވާފުކުރެއްވި ބަސްފުޅުގެ މަތިން ހަނދާންކޮށްލަމާ ހިނގާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ކަޢުބާ މުޚާޠަބު ކުރައްވައި، ބަޔާންކުރައްވައެވެ. (مَا أَطْيَبَكِ وَأَطْيَبَ رِيْحَكِ! مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ! وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَحُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ حُرْمَةً مِنْكِ؛

---

[2] الأعراف: ٣٥

مَالِهِ وَدَمِهِ، وَأَنْ نَظُنَّ بِهِ إِلَّا خَيْرًا.)[3] މާނައީ: "ތިބާގެ ރަނގަޅުކަމާއެވެ! އަދި ތިބާގެ ވަހުގެ މީރުކަމާއެވެ! ތިބާގެ މަތިވެރިކަމާއެވެ. އަދި ތިބާގެ ޙުރުމަތްތެރިކަމުގެ މަތިވެރިކަމާއެވެ! މުޙައްމަދުގެފާނުގެ ނަފްސު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަސަމްކުރައްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި މުއުމިނާގެ މުދަލާއި، އޭނާގެ ފުރާނައާއި، އޭނާއާމެދު ހެޔޮގޮތް މެނުވީ ހީނުކުރުމުގެ ޙުރުމަތް، ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި، ތިބާގެ ޙުރުމަތަށްވުރެ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ."

މާތް ﷲ ގެ އަޅުކަލުންނޭވެ! މާތް ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި އިންސާނާގެ ނަފްސުގެ މާތްކަމާއި، މަތިވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަން ނިކަން ތަސައްވަރުކޮށްލަން ބަލާށެވެ! މާތް ﷲ މި ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުން ވާޖިބު ކުރެއްވިއެވެ. މި ނަފްސަށް އަނިޔާކުރުމާއި، ގެއްލުވުން ނަހީކުރައްވައިފިއެވެ. މި ނަފްސުގެ ޙައްޤުތައް އަދާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ. މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا﴾[4] މާނައީ: "އެކަމަށްޓަކައި އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ މައްޗަށް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. ނަފްސެއް މަރައިގެން، ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދައެއް އުފެއްދައިގެން ނޫންގޮތަކަށް، ނަފްސެއް މަރައިފި މީހަކު، އެންމެހާ މީސްތަކުން މެރިފައެވެ. އަދި އެ

---

[3] أخرجه ابن ماجه (٣٩٣٢)

[4] سورة المائدة: ٣٢

ނަފްސު ދިރުވައިދި މީހާ (އެބަހީ: ނުމަރައި ދުނިޔޭގައި ބަހައްޓައިދިމީހާ) އެންމެހާ މީސްތަކުން ދިރުވިފަދައެވެ."

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ނަފްސަކީ، ހާދަ އަގު ބޮޑު އެއްޗެކެވެ. އެއީ އިންސާނުންނަށް އުފެއްދޭނެ އެއްޗެއްނޫނެވެ. ހަލާކުވުމުން މަރާމާތުކޮށް ރަނގަޅުކޮށްލެވޭނެ އެއްޗެއްވެސް ނޫނެވެ. މާތް الله ވަނީ ނަފްސާ މުޢާމަލާތުކުރާއިރު ހުއްދަވެގެންނާ ކަންތައްތަކާއި، ހުއްދަވެގެންނުވާ ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

ނަފްސު ހަލާކަށް ހުށަހެޅުން މަނާކުރައްވައި، މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوٓا۟ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾[5] މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތައް ހަލާކުގެ ތެރެއަށް އެއްލާނުލާށެވެ! އަދި އިޙްސާންތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިޙްސާންތެރިން ދެކެ الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ." މި ނަފްސު ނެގުން ހަރާމް ކުރައްވައި، މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾[6] މާނައީ: "އަދި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތައް ތިޔަބައިމީހުން ގަތުލު ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރަޙީމް ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ."

---

[5] سورة البقرة: ١٩٥

[6] سورة النساء ٢٩

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! އިހްސާންތެރިއަކަށް ވެވޭތޯ މަސައްކަތް ކުރާށެވެ! އިހްސާންތެރިކަމުގެ ތެރޭގައި، ތިމާގެ ނަފްސާއި އެހެން މީހުންގެ ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުމާއި، ނުރައްކަލަށް ހުށަނާޅުން ވެއެވެ. މަގުމަތީގައި ދުއްވަން ކަނޑައެޅިފައިވާ ބާރުމިނާ ހިލާފަށް، އެއްގަމު އުޅަނދުފަހަރާއި، ކަނޑުމަތީގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރު ދުއްވުމަކީ، ނަފްސު ހަލާކަށް އެއްލައިލުމެވެ. މަގުމަތީގައި، ނުވަތަ ކަނޑުމަތީގައި، އެކަކު އަނެކަކާ ވާދަކޮށް، ރޭސް ޖެހުމަކީ، ނަފްސު ހަލާކަށް ހުށަހެޅުމެވެ. ވަރުބަލިވެ، ނިދިއައިސް [illegible] ޖެހިގެންދާ ހިނދު، ނުވަތަ ތިމާގެ ނަފްސު ކޮންޓްރޯލް ނުކުރެވޭ ހާލަތުގައި، [illegible] [illegible] [illegible] ވެސް ނަފްސު ހަލާކަށް އެއްލައިލުމެވެ. ފޯނާ ކުޅެމުން އުޅަނދުފަހަރު ދުއްވަނިކޮށް އެކްސިޑެންޓް ވަނީ ކިހާ ވަރަކަށްހެއްޔެވެ؟ މަގުމަތި އޮތީ ހުސްކޮށް ކަމަށް ހީކޮށް، ހިސާބަށްވުރެ ބާރަށް ދުއްވަމުންދަނިކޮށް، ނުރައްކާތެރި ހާދިސާތައް ހިނގާފައި ހުރީ ކިތައް ވަރަކު ހެއްޔެވެ؟

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! މިފަދަ ޢަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާއަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ މައިންބަފައިން ހިތާމައިގެ ކަނޑަކަށް [illegible] ވެއެވެ. ލޯބިވާ ފިރިމީހާ ދުނިޔެގެ އިންތިޒާރުގައި ގޭގައިއިން އަނބިމީހާއަށް ކުއްލިއަކަށް ހިތާމަވެރި ފޯން ކޯލެއް ލިބުނެވެ. އޭނާގެ ޅަ ދަރިން ޔަތީމުވެ، އެކުދިންގެ ކުރިމަގު ބަނދުވެއެވެ. ޤައުމަށް ފައިދާހުރި ހަކަތަ ތަކެއް ގެއްލިގެން ދިއުމެވެ. ބައެއް މީހުން ދުނިޔެއިން ވަކިވަނީއެވެ. އަނެއް ބަޔަކު ނުކުޅެދުންތެރިވެ، [illegible] އުފުލަން ޖެހޭ ބުރައަކަށް ވަނީއެވެ. ޢާއިލާއަށް ބަރުދާސްތުކުރަންޖެހޭ ދާއިމީ ހިތާމައަކަށް ވަނީއެވެ.

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! މަގުމަތީގެ ހާދިސާތަކުގައި، އަނިޔާލިބޭ ގިނަ މީހުންނަކީ، ޒުވާނުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އުފެއްދުންތެރިކަމާއި، ހަކަތައަށް ޤައުމު އެދިއެދިތިބި ބައެކެވެ. އެމީހުންގެ ޢާއިލާތަކަށް ތަނަވަސްކަމާއި އުފާވެރިކަން ގެނެސްދޭންތިބި މީހުންނެވެ. މިފަދަ ހާދިސާތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ނުކުޅެދުންތެރިންނަށް ބަދަލުވެއެވެ. [illegible] އެނދުގައި އޮންނަންޖެހޭ ބަޔަކަށް ވެއެވެ. މިއީ ގިނަވަރަކަށް އަމިއްލަ އިޚްތިޔާރުގައި ކުރާ [illegible] ޢަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާއެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيكُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ﴾[7] މާނައީ: "އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރަ ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި، ހަމަކަށަވަރުން الله އީ، އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނުވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންނެވިއެވެ."

މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ވިސްނާލުމުގައި، [illegible] [illegible] ސައިކަލު ނުވަތަ ކާރު ދުއްވުމުގެ ސަބަބުން، ގެއްލުމުގައި ހަލާކު ކުރިމަތިވަނީ ހަމައެކަނި ތިމާއަކަށްނޫނެވެ. މިފަދަ ހާދިސާތަކުގެ ސަބަބުން ބައެއް ފަހަރަށް މުޅި ޢާއިލާ ފަނާވެ ނިމިގެން ދެއެވެ. ކުޑަކުދިންނަށް، ބޮޑެތިމީހުންގެ [illegible] [illegible] [illegible]، ދާއިމަން [illegible] [illegible] ދެއެވެ. މިފަދަ ހާދިސާތަކުގައި [illegible] ވާ މީހުންގެ [illegible] [illegible]، މަގުހަރަސްކުރާ މީހުން [illegible]. ދުއްވާމީހާއަށް އޭނާގެ އުޅަނދު ކޮންޓްރޯލު ނުކުރެވިގެން [illegible] ގޮސް މި ޖެހުނީ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް ހިނގާފައިވާ މީހުންގެ ގައިގައެވެ. [illegible] މި [illegible] [illegible]

---

[7] سورة آل عمران ١٨٢

ބަފައެކެވެ. ނުވަތަ މައެކެވެ. ނުވަތަ ފިރިއެކެވެ. ނުވަތަ އަނބެކެވެ. ނުވަތަ ޢާއިލާއެއްގެ މެންބަރެކެވެ. މިއީ އެތައް ބަޔަކަށް ދެވުން ގެއްލުމެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ މުސްލިމުންނަކީ މީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ ބައެއް ނޫނެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِن لِّسَانِهِ وَيَدِهِ.)[8] މާނައީ: "މުސްލިމަކީ އޭނާގެ ދުލާއި އަތުގެ ނުބައިކަމުން އެހެން މުސްލިމުންނަށް ސަލާމަތްކަން ލިބިފައިވާ މީހާއެވެ."

أَقُوْلُ قَوْلِيْ هَذَا، وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيْمَ لِيْ وَلَكُمْ، فَاسْتَغْفِرُوْهُ يَغْفِرْ لَكُمْ، إِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ، وَادْعُوْهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ، إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الْكَرِيْمُ.

****

ދެވަނަ ޚުޠުބާ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ عَلَّمَنَا الاِسْتِقَامَةَ وَحُسْنَ الأَخْلَاقِ، وَنَهَانَا عَنْ سُلُوْكِ طُرُقِ الشَّيْطَانِ، اَلَّذِيْ لَا يَأْمُرُ إِلَّا بِمَا يُبْعِدُ عَنْ طَرِيْقِ الرَّحْمٰنِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ، اَلَّذِيْ كَانَ رَفِيْقًا فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ، وَأَمَرَ بِذٰلِكَ أَتْبَاعَهُ وَحَثَّهُمْ عَلَى كَرِيْمِ الْأَخْلَاقِ. فَاتَّقُوا اللهَ عِبَادَ اللهِ! فَقَدْ قَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَقَدْ وَصَّيْنَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾[9]

---

[8] متفق عليه.

[9] سورة النساء: ١٣١

ޙަމްދު ހުރީ މާތް الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އަހަރެމެން ތެދުމަގަށް ސީދާވެގަންނަން ގޮތާއި، ރިވެތި އަޚްލާޤު އުނގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ރަޙްމާންވަންތަ ރަސޫލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ސީދާ މަގުން އަހަރެމެން އެއްކިބާކުރުވުން ނޫން ކަމެއް ނުކުރާ ޝައިޠާނާގެ މަގުތަކުން ހިނގުން، މާތް الله އަހަރެމެންނަށް ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ވެދުންކުރަމެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ، ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވެސް އަދަބުވެރިވުމަށް ނަސޭހަތްދެއްވި ރަސޫލާއެވެ. އެކަލޭގެފާނުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް، ރިވެތި އަޚްލާޤުގައި ހިފެހެއްޓެވުން އެންގެވިއެވެ. ހައްދަވައި ޚިޔާރުކުރެއްވި ރަސޫލާއޯ! އިބަ ރަސޫލާނގެ ދާއިމީ ޞަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތް އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާނދޭވެ! [illegible] ޞަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތްތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] އަޞްޙާބުން ޝާމިލު ކުރައްވާނދޭވެ!

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން މާތް الله އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ މާނަގައި ވެއެވެ. "އަދި، ހަމަކަށަވަރުން، الله އަށް ތަޤުވާވެރިވުމަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން، ފޮތް ލިބުނު މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވައި އެންގެވީމެވެ."[10]

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އަމާންކަމާއި، ހަމަހިމޭންކަންމަތި [illegible] ބޭނުންކުރެއްވި، ރަޙްމާންވަންތަ ރަސޫލާނގެ [illegible] ސިފައެކެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنٗا وَإِذَا

---

[10] سورة النساء: ١٣١

خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا﴾[11] މާނައީ: "ރަޙްމާން ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަޅުންނީ، މަޑުމައިތިރިކަމާއެކު ބިމުގައި ހިނގާ އުޅޭ މީހުންނެވެ. އަދި ޖާހިލުން އެއުރެންނާ މުޚާޠަބުކޮށް ވާހަކަދައްކައިފި ހިނދަކު، އެއުރެން (އަމާންކަމާއެކު) ސަލާމޭ ބުނެތެވެ." އެހެންކަމުން މުއުމިނުން މަގުމަތީގައި އެއްޗެހި ދުއްވާން ވާނީ، މި އުސޫލުގެ ތެރޭގައެވެ. މީހަކަށް ގޯނާއެއް، ތުރާލެއް ނުލިބޭގޮތަށެވެ. މަޑުމައިތިރިކަމާއެކުގައެވެ. މުއުމިނުން މަގުމަތީގައި އެއްޗެހި ދުއްވާއިރު، މީހުންނަށް އުނދަގޫވާ ގޮތަށް ބަރުގޮނުއަޅައި، ޗަވަޖަހައެއް ނުރުހޭނެއެވެ. މަގުމަތީގައި ހިނގާމީހުންގެ ޙައްޤުތަކަށް ރައްކާތެރިވެ އެމީހުންނަށް ތަންދޭނެއެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ދަތުރުފުޅު ކުރައްވާއިރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދަތުރުކުރާމީހުންނާ ދިމާއަށް އަތުފުޅު އުފުއްލަވާއިރު، މިފަދައިން ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. (يَا أَيُّهَا النَّاسُ! اَلسَّكِيْنَةَ! اَلسَّكِيْنَةَ!)[12] މާނައީ: "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަހިމޭންވާށެވެ!" ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ލޯބިފުޅުގެ ދެ ސިފައެއް ވެއެވެ. އެއީ ކެތްތެރިކަމާއި، މަޑުމައިތިރިކަމެވެ. ކަންކުރުމުގައި އަވަސްއަރުވައިގަތުމާ ދުރުހެލިވުމަށް އަންގަވައި، ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (اَلتَّأَنِّيْ مِنَ اللهِ، وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ.)[13] މާނައީ: "މަޑުމައިތިރިކަމަކީ، ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ލިބޭ ކަމެކެވެ. އަވަސްއަރުވައިގަތުމަކީ، ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން އަންނަ ކަމެކެވެ." ފުރުޞަތަކީ، އަސްލުން [illegible] ރައްކާތެރިވާން

---

[11] سورة الفرقان: ٦٣

[12] مصنف ابن أبي شيبة (١٤٧٠٥)

[13] أخرجه الخرائطي في «مكارم الأخلاق» (٦٨٦)،والبيهقي في «السنن الكبرى» (٢٠٢٧٠)

ޖެހޭ އަމާނާތެކެވެ. މީހެއްގެ ފަރުވާކުޑަކަމުން، އަވަސްއަރައިގަނެގެން އުޅެން ހަދައިގެން، ފުރާނައެއް ނެތި ދިއުމަކީ، ކުޑަ ކަމެއް ނޫނެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އޯގާތެރިކަމަކީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މަތިވެރި ސިފަފުޅެކެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އޯގާތެރިކަމަށް ގޮވާލައްވައި، ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. (إِنَّ اللهَ رَفِيْقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ)[14] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އޯގާވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައި އޯގާތެރިކަމަށް ލޯބި ކުރައްވަތެވެ." އެހެންކަމުން މުސްލިމުން ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވެސް މަޑުމައިތިރިވުން ޖެހޭނެއެވެ. އަވަސްއަރުވައިގަނެގެން ލިބޭނެ އިތުރު ފައިދާއެއް ނޯންނާނެއެވެ. ބާރަށް ދުއްވިޔަސް، މަޑުން ދުއްވިޔަސް ދެވޭނީ ހަމަ އެއް ތަނަކަށެވެ. ބާރަށް ދުއްވަނީ ގަޑިޖެހޭތީ ކަމަށް ވަނީނަމަ ވަގުތު އޮއްވައި ދަތުރު ފެށުން ބުއްދިވެރިއެވެ. ބާރަށް ދުއްވުމުގެ ސަބަބުން، އެތައް [illegible] [illegible] [illegible] ހިނގައިދާނެކަން ދަންނާށެވެ!

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އޯގާތެރި ހިތްޕުޅުގެވެރި [illegible] މުޙައްމަދު ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ސަލަވާތާއި، ސަލާމް ފޮނުއްވުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަނީ އަހަރުމެންނަށް އެކަމަށް އަމުރު ކުރައްވާފައެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ

---

[14] متفق عليه.

ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيۡهِ وَسَلِّمُواْ تَسۡلِيمًا﴿ [15] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި
އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލައްވަތެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ
މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލެއްވުން އެދި
ދުޢާކުރާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލާމްލެއްވުން އެދި ތިޔަބައިމީހުން
ގިނަގިނައިން ދުޢާކުރާށެވެ!"

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. وَارْضَ اللّٰهُمَّ عَنْ خُلَفَائِهِ الرَّاشِدِيْنَ، وَعَنْ أَزْوَاجِهِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ، وَعَنْ سَائِرِ الصَّحَابَةِ أَجْمَعِيْنَ، وَعَنِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَعَنْ جَمْعِنَا هَذَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ.

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޯ! އަހަރެންނަށް ހިދާޔަތާއި، ތަޤްވާވެރިކަމާއި ދުޅަހެޔޮކަން ދެއްވާނދޭވެ! އަހަރެންނަށް ހެޔޮގޮތުގައި ރިޒްޤު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައި، އެ ރިޒްޤުގައި ބަރަކާތް ލައްވާނދޭވެ! ރާއްޖޭގެ ކަނޑު ފަޅުތައް ތިރާގިކުރައްވައި، މަސްވެރިކަމާއި، އެންވެރިކަމާއި، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބަރަކާތްލައްވާނދޭވެ! ރާއްޖެއަށް ޒިރާޢަތްކުރާ ފަރާތްތަކާއި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް އަމާން މަސްކަނެއް ކަމުގައި ރާއްޖެ ލައްވާނދޭވެ! އެންމެހައި ކާރިސާއާއި ބަލާމުޞީބާތުން އަމާންގައި ރާއްޖެ ރައްކާތެރި ކުރައްވާނދޭވެ!

---

[15] سورة الأحزاب: ٥٦

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރައްވި ރަސްކަލާނގޭ! ތުރުކީވިލާތާއި، ސޫރިޔާގެ ރައްޔިތުންނަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ ކާރިސާއިން އެއުރެން އަރައިގަތުމަށް ބޭނުންވާ އެންމެހައި ވަސީލަތްތައް، އެއުރެންނަށް ފަހިކުރައްވައިދެއްވާނދޭވެ! އެއުރެން ކުރެ ދުނިޔެ ދުރުކުރި މުސްލިމުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައި ރަޙްމަތް ލައްވާނދޭވެ! އެހިވަރުގެ ގެއްލުންތައް ތަޙައްމަލްކުރަން ކެރުން ބާރާއި ހިތްވަރު ދެއްވާނދޭވެ!

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރައްވި ރަސްކަލާނގޭ! އިސްލާމް ދީނާއި ދުނިޔާގެ ކަންތައް އިސްލާހުގެ މަގުން ހިނގުމަށް އިބަ ރަސްކަލާނގެ ހިދާޔަތާއި ފިޔަވަޅު ހިދާޔަތާއި، ނަސީބުގައި، ތައުފީޤު ދެއްވާނދޭވެ! އަހަރުމެންގެ ދައުލަތުގެ މަގުނާ ދިވެހިރާއްޖެ މިޤައުމަށް ދިރިއުޅުމުގެ ހެޔޮ ދަތުރު، ރަޙްމަތް ލައްވާނދޭވެ! ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ ކަމާއި، އާޚިރަތުގައި ހެޔޮ ކަމާއި، ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން އަހަރުމެން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ!

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ، اَلْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ، إِنَّكَ سَمِيْعٌ قَرِيْبٌ مُجِيْبُ الدَّعَوَاتِ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

عِبَادَ اللهِ! ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾[16] أَقِمِ الصَّلَاةَ.

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް

---

[16] سورة العنكبوت: ٤٥